

Valori etice

Article history:

Received: 30.01.2024

Reviewed: 20.03.2024

Accepted: 25.03.2024

Available online: 31.03.2024

DOI: <https://doi.org/10.56177/eon.5.1.2024.art.1>

Ionel NARIȚA

ionel.narita@e-uvt.ro

Universitatea de Vest din Timișoara

Title: "Ethical Values"

Abstract: The ethical propositions of the form $e =$ „The fact p is good” have not a determined truth value. Like any other proposition, the truth value of the proposition e is determined only relatively to a context, arriving to „The fact p is good relatively to the context x ”. Establishing the truth value for the ethical proposition e means to assert an ethical value to the fact p . This task can be accomplished either giving a value to the variable x or by its quantification. In the first case, the contextual ethical values are defined, while, in the second situation, the modal ethical values are achieved.

Keywords: Ethics; contextual ethical values; modal ethical values; ethical propositions; modal.

Rezumat: Propozițiile etice de forma $e =$ „Faptul p este bun” nu au o valoare determinată de adevăr. Analog oricărei alte propoziții, valoarea de adevăr a propoziției e este determinată numai relativ la un context, ajungând la „Faptul p este bun relativ la contextul x ”. Stabilirea valorii de adevăr pentru propoziția etică e reprezintă atribuirea unei valori etice pentru faptul p . Putem realiza acest lucru prin indicarea unei valori pentru variabila x sau prin cuantificarea acesteia. În primul caz, obținem valori etice contextuale, iar în al doilea, ajungem la valori etice modale.

Cuvinte-cheie: etică ; valori etice contextuale ; valori etice modale ; propoziții etice; modal.

Introducere

Un agent are acces numai la propriile sale stări. Acestea sunt analizate prin intermediul *intensiunilor*, f . La fiecare moment, se petrece o stare și numai una, existând, pentru fiecare agent, o funcție injectivă de la timp la mulțimea stărilor. Valorile acestei funcții sunt stările care se realizează în cazul agentului respectiv.¹

Potrivit principiilor logicii, se pot realiza numai stări alcătuite din intensiuni compatibile. Cu toate acestea, agentul constată că una și aceeași stare conține intensiuni incompatibile. De exemplu, un agent ar putea simți simultan atât f cât și g , iar f și g sunt intensiuni contrare. Pentru a rezolva contradicția, agentul pune intensiunile contrare pe seama unor *obiecte*, prin observație, generând *fapte*. Bunăoară, intensiunile f și g ar putea fi puse pe seama obiectelor a și b , ajungând la faptele fa și gb . De pildă, dacă agentul vede roșu și albastru, incompatibilitatea dintre aceste intensiuni poate fi rezolvată prin faptele *a este roșu și b este albastru*.

Pentru ca fa & gb să nu fie contradicție, obiectele trebuie să fie diferite de agent, adică, nu pot fi subiective, fiind obiective. Deoarece obiectele sunt diferite de agent, ele

¹ James Griffin, *Value Judgement* (Oxford: Clarendon Press, 1997), 85.

se află la o oarecare distanță de acesta, adică sunt spațiale, există în spațiu. Totodată, faptele nu pot avea loc simultan cu starea care le generează, fiind plasate în trecut. De aceea, faptele sunt condiții suficiente în raport cu stările agentului. Agentul S vede roșu deoarece *a este roșu*.

Deoarece faptele au o componentă obiectivă și au loc în trecut, îi afectează pe toți agenții. Stările a doi agenți diferiți sunt generate de aceleași fapte. Un agent are acces numai la propriile sale stări deoarece numai acestea au loc în prezent.

Relativ la o stare a unui agent, un fapt are loc sau nu. De pildă, *a este roșu* numai pentru că există o stare corespunzătoare, deși nu este necesar ca acea stare să fie conștientizată, adică, nu este nevoie ca un fapt să fie observat pentru a exista, ci este suficient să existe stări care sunt explicate prin acel fapt. Fiind condiție necesară în raport cu faptele, dacă o stare nu există, toate faptele corespondente nu există. Vom numi o stare posibilă *context*, iar ansamblul contextelor alcătuiește universul U . Prin urmare, relativ la un context, un fapt are o valoare *ontică* determinată, acel fapt *are loc* sau *nu are loc*. De aceea, orice fapt p divide universul în două clase disjuncte și complementare: $P =$ domeniul lui p , alcătuit din contextele relativ la care p are loc și $P^* =$ codomeniul lui p , format din contextele relativ la care p nu are loc, astfel încât $P \cup P^* = U$ și $P \cap P^* = \emptyset$. Diviziunea universului printr-un fapt este dată de ecuația $C_1P \cup C_0P^* = U$, unde C_i reprezintă *cardinalul* claselor respective.¹ Convenim să notăm cardinalul unei clase vide prin 0, iar cardinalul unei clase nevide prin 1. Cardinalii claselor se supun operației de adunare, unde 1 este element absorbant și 0 este element neutru. Ținând seama că există contexte, adică universul nu este vid, obținem $C_1 + C_0 = 1$. Pe de altă parte, ambele clase în care un fapt divide universul sunt nevide, deoarece orice fapt este factual, adică, $C_1 = 1$ și $C_0 = 1$.

Un fapt *fa* este exprimat prin intermediul unei propoziții „fa”. Propozițiile se caracterizează prin *valori de adevăr*. Dacă faptul *fa* are loc, atunci propoziția „fa” este adevărată și reciproc. Cu alte cuvinte, valorile ontice ale faptelor și valorile de adevăr ale propozițiilor corespunzătoare sunt echivalente. De aceea, domeniul de adevăr al unei propoziții este același cu domeniul ontic al faptului exprimat prin acea propoziție.

De-a lungul timpului, se realizează mereu alte stări în chip natural. Totuși, agentul poate constata apariția unor stări care deviază de la cursul natural. De pildă, agentul ar putea observa un corp care, în loc să cadă spre suprafața Pământului, cum ar fi firească, se depărtează de aceasta. Asemenea situații, în care un fapt este înlocuit de altul care nu ar fi avut loc dacă stările ar fi evoluat în chip natural, se numesc *intenționale*.² Deși valorile ontice sau de adevăr sunt suficiente pentru a da seama de evoluția naturală a stărilor unui agent, acestea nu pot explica stările intenționale.³ Acestea necesită introducerea altor valori, numite *etice*, respectiv, *binele* și *răul*.⁴ Agentul intenționează să ajungă în stări bune sau să le conserve și să evite stările rele sau să le îndepărteze. În acest scop, agentul săvârșește diferite acte care se concretizează în acțiuni.⁵

Valorile etice divid universul contextelor în două clase disjuncte și complementare, $B =$ clasa contextelor bune și $B^* =$ clasa contextelor rele, ambele fiind nevide. Dacă un context bun aparține domeniului unui fapt, acel fapt este bun relativ la acel context. Dacă un context rău aparține domeniului faptului p atunci p este rău relativ la acel context.

¹ Karl Menger, *Morality, Decision and Social Organization* (Dordrecht: D. Reidel, 1974), 41.

² Charles L. Stevenson, *Facts and Values* (New Haven: Yale U. P., 1963), 117.

³ James H. Tufts, “Ethical Value,” *The Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods*, 5, No. 19 (1908): 518.

⁴ Tufts, “Ethical Value”, 518.

⁵ Menger, *Morality*, 18.

Valoarea ontică și valoarea etică a faptelor sunt raportate la aceleași contexte. Nici nu se putea altfel, deoarece evaluatorul nu are alt reper la dispoziție decât propriile sale stări, iar contextele constau tocmai din stările respective.¹

Valori etice contextuale

Contextele (universul) sunt aceleași pentru toți evaluatorii. Într-adevăr, contextele sunt stări ale evaluatorilor. Contextele sunt analizate prin intensiuni. Intensiunile alcătuiesc scale și intensiunile unei scale sunt complementare. În acest mod, scalele sunt aceleași pentru toți agenții sau evaluatorii posibili. De aici urmează că stările posibile sunt aceleași pentru toți, deci contextele sunt aceleași indiferent de evaluatorii. La un moment dat, pentru un evaluator are loc un anumit context, în vreme ce, pentru un alt evaluator, are loc un alt context. De aceea, este posibil ca același fapt să ducă la contexte diferite pentru evaluatori diferiți, adică, același fapt să fie bun pentru un evaluator și rău pentru altul. Valoarea etică a unui fapt relativ la un context este valoarea sa *contextuală* și se modifică în fiecare moment. Valoarea contextuală etică este valoarea resimțită de către agent. Aceasta nu poate fi folosită pentru proiectarea stărilor sau acțiunilor viitoare. Pentru o asemenea sarcină, trebuie să luăm în considerare relația dintre fapte și valori etice.

Despre un fapt oarecare nu se poate spune că este bun sau rău, ar fi fără sens să ne întrebăm care este valoarea de adevăr a propoziției „Faptul p este bun”, așa cum este fără sens să căutăm valoarea de adevăr a propoziției „Faptul p are loc” sau a propoziției „Propoziția „ p ” este adevărată”. Deoarece un fapt are o valoare ontică determinată numai relativ la un context, în mod analog, valoarea sa etică trebuie raportată la contexte. Pentru a cerceta valoarea etică a unui fapt trebuie să îl raportăm la un context, să ne întrebăm ce valoare de adevăr are o propoziție de forma $E =$ „Faptul p este bun relativ la contextul x ”.²

Deoarece expresia E conține o variabilă liberă, nu are o valoare determinată de adevăr. Pentru a obține o propoziție, adică o expresie cu o valoare determinată de adevăr, putem fie să alegem o valoare pentru variabila x , fie să o cuantificăm. De aceea, deosebim două tipuri de valori etice, *contextuale*, când contextul este precizat și *modale*, când contextul este cuantificat.

Pentru a evalua valoarea contextuală etică a unui fapt relativ la un context a , trebuie să ținem seama dacă a este bun sau nu, respectiv, dacă $a \in B$ sau $a \in B^*$.³ Dacă a aparține domeniului B atunci, în cazul în care este element al domeniului faptului p , acel fapt este bun, iar dacă aparține codomeniului lui p , faptul respectiv este rău. Pe de altă parte, dacă a este element al domeniului B^* , în cazul în care a aparține lui P atunci p este rău, iar dacă aparține lui P^* , faptul p este bun. Putem sistematiza acest rezultat prin următorul tabel:

$a \in B$	$a \in P$	p este bun relativ la a .
t	t	t
t	f	f
f	t	f
f	f	t

Tabelul 1. Valoarea contextuală etică

¹ Graham Nerlich, *Values and Valuing* (Oxford, Clarendon Press, 2002), 6.

² Griffin, *Value Judgement*, 19.

³ Tufts, „Ethical Value”, 522.

Într-adevăr, dacă a este o stare bună, atunci, dacă producerea faptului p o generează, faptul este bun, iar dacă p nu o generează, faptul p este rău. Dacă a este o stare rea, faptele a căror producere o generează sunt bune, iar faptele care nu o generează sunt rele. Prin urmare, dacă prin Bpa înțelegem „ p este bun relativ la a ”, obținem $(a \in B \equiv a \in P) \equiv Bpa$. Deoarece domeniul și codomeniul unui fapt sunt complementare și codomeniul unui fapt este domeniul corespunzător absenței sau neproducerii faptului, ajungem la $(a \in B \equiv (a \in P)^*) \equiv Bp^*a$, de unde rezultă $Bpa \equiv B^*p^*a$, respectiv, producerea și neproducerea unui fapt au valori etice opuse cu privire la același context.

Conjunția a două fapte este bună relativ la un context care este bun numai dacă ambele fapte sunt bune în acel context. Conjunția p & q este bună relativ la a dacă a este bun și a aparține domeniului conjuncției, adică, dacă $a \in (P \cap Q)$. Această condiție este satisfăcută numai dacă a aparține domeniilor ambelor fapte, adică, numai dacă ambele fapte sunt bune. Invers, dacă p și q sunt bune relativ la a , atunci a este bun și aparține ambelor domenii, adică, este element al intersecției lor, de unde rezultă $Bpa \& Bqa \equiv B(p \& q)a$. Conjunția faptelor p și q este rea relativ la un context a dacă cel puțin unul dintre faptele p sau q este rău relativ la a .

La fel se întâmplă pentru un context rău, r . De această dată, conjuncția este rea dacă și numai dacă ambele fapte sunt rele relativ la r și este bună dacă cel puțin unul dintre cele două fapte este bun relativ la r . Acest rezultat este în concordanță cu împrejurarea că o stare a unui evaluator este rezultatul unei conjuncții de fapte.

O stare bună rezultă prin conjuncția mai multor fapte bune, iar o stare rea este rezultatul mai multor fapte rele. În schimb, dacă o asemenea conjuncție nu are loc, starea respectivă nu se produce, ceea ce este rău în cazul unei stări bune și bine dacă starea avută în vedere este rea. Dacă faptele sunt contrare, conjuncția lor nu poate avea loc, domeniul conjuncției a două fapte contrare este vid, iar codomeniul este universul. De aceea, conjuncția a două fapte contrare este rea față de orice context bun și este bună față de orice context rău.¹

Relativ la un context bun a disjuncția mai multor fapte este bună dacă cel puțin unul dintre acestea este bun relativ la a și este rea dacă toate faptele disjuncte sunt rele față de a . Dacă avem în vedere un context rău r disjuncția este rea dacă măcar unul dintre termenii ei este rău relativ la r și este bună dacă toți termenii sunt buni. În cazul a două fapte complementare, domeniul disjuncției este universul. În acest fel, disjuncția a două fapte complementare este bună relativ la orice context bun și este rea față de orice context rău.

Tabelul pentru disjuncție și conjuncție în cazul unui context a bun este următorul:

a $\in P$	a $\in Q$	$(p \text{ și } q)$ este bun în a .	$(p \text{ sau } q)$ este bun în a .
t	t	t	t
t	f	f	t
f	t	f	t
f	f	f	f

Tabelul 2. Valoarea contextuală etică pentru conjuncție și disjuncție

¹ Ruth Marcus Barcan, “Moral Dilemmas and Consistency,” *The Journal of Philosophy*, 77, No. 3 (1980): 130.

Utilizând aceste reguli, putem calcula valoarea a diferite propoziții etice. De pildă, să vedem în ce condiții o propoziție de forma $A = „p \& q$ este bun relativ la a sau p este rău relativ la $a”$ este adevărată sau falsă. Dacă a este un context bun, obținem:

a $\in P$	a $\in Q$	(p și q) este bun în a	p este rău în a	A
t	t	t	f	t
t	f	f	f	f
f	t	f	t	t
f	f	f	t	t

Tabelul 3. Decizie privind valoarea contextuală etică (1)

Dacă a este rău, obținem:

a $\in P$	a $\in Q$	(p și q) este bun în a .	p este rău în a	A
t	t	f	t	t
t	f	t	t	t
f	t	t	f	t
f	f	t	f	t

Tabelul 4. Decizie privind valoarea contextuală etică (2)

Am obținut rezultatul că A are valoarea adevărat pentru orice împrejurare, cu excepția cazului în care a este un context bun și a este generat de p și nu este generat de q .

Un fapt p este bun față de un context x dacă x este bun și este generat de p sau x este rău și nu este generat de p . Analog, p este rău față de x dacă x este bun dar nu este rezultatul lui p sau dacă x este rău și este produs de p . De aceea, putem vorbi de două forme ale valorilor etice pentru un fapt, cele datorate generării de stări ale agentului (forma activă) și cele provenite din evitarea unor asemenea stări (forma pasivă).

Dacă avem în vedere forma activă a valorilor etice, dacă un fapt este bun (rău) atunci orice condiție necesară a lui este un fapt bun (rău) deoarece, stările generate de un fapt sunt generate de toate condițiile sale necesare. În schimb, în cazul valorilor etice pasive, dacă un fapt este bun (rău) orice condiție suficientă a sa este un fapt bun (rău). De această dată, dacă un fapt nu generează o anumite stare, nici o condiție suficientă a sa nu o generează. În primul caz, este suficient să se arate că un fapt p are o condiție suficientă care are o anumite valoare etică pentru ca p să aibă acea valoare, iar în al doilea, că există o consecință a faptului cu o anumită valoare etică pentru ca faptul să aibă acea valoare, cu privire la un context dat.¹

Valori etice modale

O altă cale de a valoriza etic faptele este reprezentată de cuantificarea contextelor. În acest fel, ajungem la *valorile etice modale* ale faptelor. Valoarea etică modală nu depinde de un anumit context, ci are loc indiferent de contextele avute în vedere. Pe de o parte, universul este divizat în contexte bune B și rele B^* și, pe de altă parte, orice fapt p împarte universul în domeniul P și codomeniul acestuia, P^* . Prin urmare, pentru un fapt p ajungem la următoarea diviziune etică a universului:

¹ Simon Blackburn, *Ethics* (New York: Oxford U. P., 2001), 17.

$$C_{11}BP \cup C_{10}BP^* \cup C_{01}B^*P \cup C_{00}B^*P^* = U$$

Dacă punem în corespondență cuantificatori pentru cardinalii C , rezultatul diviziunii universului prin domenii ale faptelor poate fi exprimat prin propoziții. În cazul în care, cardinalului 1 îi corespunde cuantificatorul existențial, iar cardinalului 0 cuantificatorul universal, ajungem la următoarele propoziții: $1BP \equiv$ „Există p-contexte bune” sau intersecția dintre domeniile B și P nu este vidă; $0BP \equiv$ „Nu există p-contexte bune”, respectiv, intersecția dintre domeniile B și P este vidă. Într-un asemenea caz, toate p-contextele sunt rele etc. Dacă ținem seama că faptele sunt factuale și universul nu este vid, ajungem la următoarele ecuații privind cuantificatorii:

$$\begin{aligned} C_{11} + C_{10} + C_{01} + C_{00} &= 1 \\ C_{11} + C_{10} &= 1 \\ C_{11} + C_{01} &= 1 \\ C_{10} + C_{00} &= 1 \\ C_{01} + C_{00} &= 1 \end{aligned}$$

Dacă existe contexte x astfel încât „ p este bun relativ la x ” înseamnă că există contexte în care p este bun, adică, pentru un context oarecare, este posibil ca p să fie bun. Cu alte cuvinte, „Este posibil ca p să fie bun” \equiv „Există contexte x astfel încât p este bun relativ la x ” \equiv „BP nu este vid” $\equiv 1BP$. Prin urmare, dacă simbolizăm prin MBp propozițiile de forma „ p este posibil bun” atunci $MBp \equiv 1BP$. În cazul în care nu există nici un context față de care p să fie bun, faptul p este imposibil să fie bun, indiferent ce context am avea în vedere. De această dată, „ p este imposibil bun” dacă și numai dacă BP este vid, respectiv, $M^*Bp \equiv 0BP$. Pe de altă parte, dacă p ar fi bun relativ la orice context, atunci ar fi bun în mod necesar, NBp , când domeniul B^*P ar fi vid. Deci, $NBp \equiv 0B^*P$. În sfârșit, dacă există contexte în care p nu este bun, spunem că p este contingent bun, adică, $N^*Bp \equiv 1B^*P$.

Se constată că între valorile modale ale binelui și valorile modale ale răului există o relație de echivalență. De exemplu, dacă p este necesar bun, atunci este imposibil să fie rău $NBp \equiv M^*B^*p$ și reciproc. Să presupunem că p este necesar bun. În acest caz, are loc $0B^*P$, adică, nu există nici un context în care p să fie rău, deci este imposibil ca p să fie rău. Valorile etice modale ale unui fapt pot fi sistematizate astfel:

Modalitățile binelui	Modalitățile răului	Cuantificare
p este posibil bun (MBp)	p este contingent rău (N^*B^*p)	$1BP$
p este imposibil bun (M^*Bp)	p este necesar rău (NB^*p)	$0BP$
p este necesar bun (NBp)	p este imposibil rău (M^*B^*p)	$0B^*P$
p este contingent bun (N^*Bp)	p este posibil rău (MB^*p)	$1B^*P$

Tabelul 5. Valori etice modale

De exemplu, dacă există contexte în care p este rău, atunci p este contingent bun și posibil rău, iar dacă în nici un context p nu este bun, atunci p este imposibil bun și necesar rău. Astfel, a fi necesar bun și imposibil rău sau posibil bun și contingent rău etc., sunt echivalente.

Necesarul și imposibilul sunt modalități tari, în vreme ce, posibilul și contingentul sunt modalități slabe. Dacă un fapt este necesar bun atunci este și posibil bun, iar dacă

este imposibil bun este și contingent bun (la fel și pentru rău). Să dovedim prima relație. Presupunem că p este necesar bun, respectiv, $0B^*P$ sau $C_{01} = 0$. Pe de altă parte, $C_{01} + C_{11} = 1$, deci, $C_{11} = 1$ sau $1BP$, de unde rezultă MBp . Relația inversă nu are loc deoarece, dacă $C_{11} = 1$ nu rezultă nimic legat de valoarea cuantificatorului C_{01} . Având în vedere relațiile dintre valorile etice modale ale unui fapt, constatăm că putem renunța la una dintre valorile etice pentru a le exprima. De exemplu, „posibil rău” înseamnă „contingent bun”, „necesar rău” reprezintă „imposibil bun” etc.

Pornind de la valoarea etică modală a producerii unui fapt, putem calcula valoarea etică modală în cazul neproducerii faptului. Se obțin valori modale etice determinate numai în cazul valorilor modale tari. De exemplu, dacă p este necesar bun, atunci p^* este posibil rău sau contingent bun. Să presupunem că p este necesar bun, când are loc $0B^*P$, adică, $C_{01} = 0$. Având în vedere că $C_{01} + C_{00} = 1$, obținem $C_{00} = 1$, adică $1B^*P^*$, ceea ce înseamnă că p^* este posibil rău sau, ceea ce este același lucru, p^* este contingent bun. În cazul în care p este imposibil bun, are loc $0BP$, respectiv, $C_{11} = 0$. Ținând seama că $C_{11} + C_{10} = 1$, obținem $C_{10} = 1$, adică, în această situație, p^* este posibil bun sau contingent rău. Dacă p ar fi posibil bun, respectiv, pentru $C_{11} = 1$, nu rezultă o valoare etică modală determinată pentru p^* , la fel, dacă p ar fi contingent bun.

Între valorile contextuale etice și cele modale etice există următoarele relații:

1) Dacă faptul p este bun relativ la contextul bun a atunci p este posibil bun. Din Bpa rezultă $a \in BP$, adică $1BP$, deci MBp .

2) Dacă faptul p este rău relativ la contextul bun a atunci p^* este posibil bun. Din B^*pa rezultă $a \in BP^*$, adică $1BP^*$, deci MBp^* .

3) Dacă faptul p este bun relativ la contextul rău a atunci p^* este contingent bun. Din Bpa rezultă $a \in B^*P^*$, adică $1B^*P^*$, deci N^*Bp^* .

2) Dacă faptul p este rău relativ la contextul rău a atunci p este contingent bun. Din B^*pa rezultă $a \in B^*P$, adică $1B^*P$, deci N^*Bp .

4) Dacă p este necesar bun și a este un p -context, atunci p este bun relativ la a . Din NBp obținem $0B^*P$, prin urmare, deoarece $a \in P$, rezultă că $a \in B$, adică $a \in BP$.

5) Dacă p este imposibil bun și a este un p -context, atunci p este rău relativ la a . Presupunând M^*Bp , ajungem la $0BP$. Ținând seama că $a \in P$, obținem $a \in B^*P$.

Dacă p este posibil bun sau contingent bun, nu putem trage vreo concluzie privind valoarea sa contextuală etică. De pildă, dacă MBp atunci $1BP$. Indiferent dacă am avea în vedere un p -context sau un p^* -context, nu am putea să precizăm valoarea contextuală etică a faptului p față de acesta.

Ecuatia diviziunii universului printr-un sistem de două fapte p și q este:

$$C_{111}BPQ \cup C_{110}BPQ^* \cup C_{101}BP^*Q \cup C_{100}BP^*Q^* \cup C_{011}B^*PQ \cup C_{010}B^*PQ^* \cup C_{001}B^*P^*Q^* \cup C_{000}B^*P^*Q^* = U$$

Ecuatiile asociate privind cuantificatorii sunt: $\Sigma C_{xyz} = 1$; $\Sigma C_{1yz} = 1$; $\Sigma C_{0yz} = 1$; $\Sigma C_{x1z} = 1$; $\Sigma C_{x0z} = 1$; $\Sigma C_{xy1} = 1$; $\Sigma C_{xy0} = 1$. Soluțiile acestui sistem de ecuații sunt moduri silogistice cu trei termeni, B , P și Q . Dacă ne oprim la prima figură, ajungem la următoarele rezultate, după cum B este major, mediu sau minor.

1) Moduri silogistice etice de figura I unde B este termen major

Barbara	$0PB^*, 0QP^*/ 0QB^*$	$NBp, q \mid - p/ NBq$
Darii	$0PB^*, 1QP/ 1QB$	$NBp, q \text{ o } p/ MBq$
Celarent	$0PB, 0QP^*/ 0QB$	$M^*Bp, q \mid - p/ M^*Bq$
Ferio	$0PB, 1QP/ 1QB^*$	$M^*Bp, q \text{ o } p/ N^*Bq$

Tabelul 6. Raționamente etice (1)

Aceste moduri silogistice conduc la reguli privind evaluarea modală etică a faptelor:

- 1.1. Orice fapt suficient pentru un fapt necesar bun este necesar bun.
- 1.2. Orice fapt compatibil cu un fapt necesar bun este posibil bun.
- 1.1. Orice fapt suficient pentru un fapt imposibil bun este imposibil bun.
- 1.2. Orice fapt compatibil cu un fapt imposibil bun este contingent bun.

De pildă, putem recunoaște un fapt necesar bun dacă are drept consecință un fapt necesar bun. La fel, pentru ca un fapt să fie imposibil bun este suficient să aibă o consecință imposibil bună.

2) Moduri silogistice etice de figura I unde B este termen mediu

Barbara	$0BP^*, 0QB^*/ 0QP^*$	$M^*Bp^*, NBq/ q \mid - p$
Darii	$0BP^*, 1QB/ 1QP$	$M^*Bp^*, MBq/ q \text{ o } p$
Celarent	$0BP, 0QB^*/ 0QP$	$M^*Bp, NBq/ q \mid - p^*$
Ferio	$0BP, 1QB/ 1QP^*$	$M^*Bp, MBq/ q \text{ o } p^*$

Tabelul 7. Raționamente etice (2)

Regulile care rezultă din aceste moduri sunt:

- 2.1. Un fapt necesar bun este suficient pentru un fapt a cărui absență este imposibil bună.
- 2.2. Un fapt a cărui absență este imposibil bună și un fapt posibil bun sunt compatibile.
- 2.3. Un fapt imposibil bun și un fapt necesar bun sunt incompatibile.
- 2.4. Un fapt imposibil bun este compatibil cu absența unui fapt posibil bun.

3) Moduri silogistice etice de figura I unde B este termen minor

Barbara	$0PQ^*, 0BP^*/ 0BQ^*$	$p \mid - q, M^*Bp^*/ M^*Bq^*$
Darii	$0PQ^*, 1BP/ 1BQ$	$p \mid - q, MBp/ MBq$
Celarent	$0PQ, 0BP^*/ 0BQ$	$p \mid - q^*, M^*Bp^*/ M^*Bq$
Ferio	$0PQ, 1BP/ 1BQ^*$	$p \mid - q^*, MBp/ MBq^*$

Tabelul 8. Raționamente etice (3)

De la aceste moduri ajungem la următoarele reguli:

- 3.1. Orice fapt suficient pentru un fapt imposibil bun este imposibil bun.
- 3.2. Orice fapt necesar pentru un fapt posibil bun este posibil bun.
- 3.3. Dacă absența unui fapt este imposibil bună atunci orice contrar este imposibil bun.
- 3.4. Dacă un fapt este posibil bun atunci absența oricărui fapt contrar este posibil bună.

Bunăoară, putem recunoaște un fapt posibil bun din aceea că are drept condiții suficiente fapte posibil bune. Dacă ținem seama de echivalența între modalitățile binelui și cele ale răului, regulile de mai sus dau naștere la alte reguli echivalente. De exemplu, regula 1.1. este echivalentă cu reguli precum:

- 1.1.1. Orice fapt suficient pentru un fapt necesar bun este imposibil rău.
- 1.1.2. Orice fapt suficient pentru un fapt imposibil rău este necesar bun.
- 1.1.3. Orice fapt suficient pentru un fapt imposibil rău este imposibil rău.

Asemenea reguli permit calcularea valorii modale etice a unui fapt dacă se cunoaște valoarea modală etică a unui alt fapt și relația dintre fapte.

References

- Blackburn, Simon. *Ethics*. New York: Oxford U. P., 2001.
- Griffin, James. *Value Judgement*. Oxford: Clarendon Press, 1997.
- Marcus Ruth, Barcan, "Moral Dilemmas and Consistency." *The Journal of Philosophy*, 77, No. 3 (1980): 121.
- Menger, Karl. *Morality, Decision and Social Organization*. Dordrecht: D Reidel, 1974.
- Nerlich, Graham. *Values and Valuing*. Oxford: Clarendon Press, 2002.
- Stevenson, Charles L. *Facts and Values*. New Haven: Yale U. P., 1963.
- Tufts, James H. "Ethical Value," *The Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods*, 5, No. 19 (1908): 517.

BIONOTE:

Ionel NARIȚA is professor at Philosophy and Communication Sciences Department, West University of Timișoara. His fields of interest are Logic, Epistemology, Semiotic, and Public Relations. The main published books are *Communication and Behavior* (2019), *Argumentation* (2016), *Symbolic Logic* (2010), *Introduction to Public Relations* (2010), *Semiotics* (2007) etc. Several of his scientific achievements are the following ones: the set-theoretical model of communication; the semiotic model of knowledge, the solution of paradoxes of strict implication through propositional variables quantification, the valid argumentation moods, the principle of extension conservation etc.